PerspeX
jaargang 26 | NR3 | November 2026

Water

Nieuw: column van het bestuur 12

Pas op: PFAS! 14

De watersporten van PerspectieF'ers 26

Voorwoord

Tirsa Bos

H_2O. Een watermolecuul: twee waterstofatomen, één zuurstofatoom. Het thema van deze PerspeX kun je platslaan tot een chemische verbinding. Natuurlijk is water veel meer dan een formule. Neem het Chinese karakter voor water: 水 (shuǐ). De vorm van dit karakter laat zien dat water stroomt. Het is dynamisch, kan overstromen en droogvallen, geeft leven en kan verwoesten. We kunnen simpelweg niet zonder.

De PerspeX die je nu in handen hebt, probeert 'water' vanuit verschillende invalshoeken te bekijken. Klimaatverandering, drinkwaterkwaliteit, waterdieren, watersporten, geschiedenis (de watersnoodramp) en natuurlijk ook de waterschapsverkiezingen volgend jaar. Deze verkiezingen zijn belangrijk, maar zijn zeker niet het enige onderwerp in deze editie. Water kun je immers niet beperken tot een politieke gebeurtenis. Het is een thema dat iedereen aangaat en ons doet beseffen dat we allemaal gelijkwaardig zijn. Het menselijk lichaam bestaat voor meer dan vijftig procent uit water. Zonder water sterven we allemaal. Zo simpel is het. Dus laten we er maar wijs mee omgaan.

Hartelijke groet,

Tirsa Bos • hoofdredacteur PerspeX, PerspectieF, ChristenUnie-jongeren

Inhoud

2 **VOORWOORD**

4 **ARTIKEL** Terug in de tijd: de watersnoodramp

6 **COLUMN** Pootjebaden in Brussel

7 **PUZZELPAGINA**

8 **ARTIKEL** Het vluchtelingenverdrag in een veranderend klimaat

10 **ARTIKEL** Watercongestie op de (bingo)kaart

12 **BESTUUR** aan het woord

14 **INTERVIEW** met Jan Pieter Verweij

17 **BOEKRECENSIE** Drinkable Rivers: How the River Became My Teacher

18 **ARTIKEL** Wat?erschapsverkiezingen

20 **ARTIKEL** Rivierkreeften, rot op naar je eigen water?

22 **QUIZ**

24 **ARTIKEL** Data, water en de ChristenUnie: Rentmeesterschap in het AI-tijdperk

26 **BIJDRAGE PPF-ERS** Watersporten

28 **INTERVIEW** met Thom van der Sluijs

30 **ARTIKEL** Wel of geen subsidie voor funderingsherstel; het is tijd om te kiezen

32 **ARTIKEL** Waterschappen, meer dan meten en peilen

34 **ARTIKEL** Na ons de zondvloed: Klimaatverandering en water in Afrika

TERUG IN DE TIJD:

DE WATERS NOODRAMP

Auteur: **Iris Huizinga**

EEN SLAPELOZE NACHT

Ver voordat wij, jonge PerspectieF'ers, geboren waren, vond in Nederland een van de grootste natuurrampen plaats: de Watersnoodramp. Terwijl de meeste Nederlanders op één oor lagen, stroomde het water door de straten. De nacht van 31 januari op zondag 1 februari 1953 veranderde voor inwoners van met name Zuid-Holland, Zeeland en het westen van Noord-Brabant in een nachtmerrie.

Een zware storm, in combinatie met hoogwater, zorgde ervoor dat op meer dan 150 plaatsen de dijken doorbraken. In de westelijke provincies kwam een gebied van ruim 150.000 hectare onder water te staan. Duizenden woningen en honderden boerderijen werden verwoest en nog veel meer raakten beschadigd.

Naast materieel leed waren er veel levens te betreuren. In Nederland kwamen 1.836 mensen tijdens of als gevolg van de Watersnoodramp om het leven en tienduizenden dieren, voornamelijk vee, verdronken. Ook in het Verenigd Koninkrijk vielen 307 doden, in België 28 en op zee kwamen 224 mensen om het leven. Daarnaast ondervinden mensen nog altijd mentale schade als gevolg van de ramp.

NIET ONVERWACHT

De dijkdoorbraken kwamen niet uit het niets. Er klonken al vele jaren waarschuwingen dat Nederland onvoldoende beschermd was tegen het water. Al in 1920 erkende Rijkswaterstaat dat de dijken te laag en te zwak waren. Ook waterstaatsingenieur Johan van Veen waarschuwde al vóór 1940 voor een rampzalige overstroming. In de naoorlogse jaren kreeg de economische wederopbouw echter prioriteit, waardoor er op het gebied van waterbeheer geen grootschalige actie ondernomen werd.

EEN INDRUKWEKKENDE VERDEDIGINGSLINIE

De Watersnoodramp schudde mensen wakker en maakte duidelijk dat er nu echt iets moest gebeuren. Na de ramp werden de beschadigde dijken in rap tempo hersteld. Op 6 november 1953, driekwart jaar na de ramp, werd het laatste gat in de dijk gedicht in Ouwerkerk, een dorp op het Zeeuwse eiland Schouwen-Duiveland.

> "AL IN 1920 ERKENDE RIJKS-WATERSTAAT DAT DE DIJKEN TE LAAG EN TE ZWAK WAREN."

Daarnaast werden er preventieve maatregelen genomen. Op 18 februari 1953 werd de Deltacommissie ingesteld, die de overheid adviseerde over structurele verbetering van de kustverdediging. In november 1956 diende deze commissie de Deltawet in, die in mei 1958 in werking trad.

Een van de belangrijkste resultaten van deze wet zijn de Deltawerken. Dit is een systeem van dammen, stormvloedkeringen en sluizen, dat Nederland beter beschermt tegen de gevaren van water. Ook internationaal werden de Deltawerken bekend en zetten Nederland op de kaart als toonaangevend waterbouwer.

HET WATER BLIJFT EEN ZORG

Maar de Deltawerken beschermen Nederland slechts voor een zeespiegelstijging van 40 centimeter, zegt Marjolijn Haasnoot, expert klimaatadaptie en waterbeheer, tegen het NRC. Dit terwijl het IPCC uitgaat van een veel ernstiger scenario: na een stijging van ongeveer 19 centimeter in de twintigste eeuw zou de zeespiegel deze eeuw tussen de 26 en 82 centimeter kunnen stijgen.

Hoewel Rijkswaterstaat erkent dat er flexibel gereageerd moet worden op nieuwe metingen en inzichten rondom het klimaat, is het budget voor het Deltaprogramma tussen 2015 en 2050 niet voldoende om de geadviseerde (noodzakelijke) maatregelen uit te kunnen voeren.

De geschiedenis laat zien hoe belangrijk het is om waarschuwingen serieus te nemen, prioriteiten te stellen en vooruit te blijven kijken. Zodat ook nieuwe generaties jonge PerspectieF'ers droge voeten houden.

TIPS

Ontdek op overstroomik.nl hoe hoog het water bij jou komt als er een overstroming plaatsvindt en hoe je je daarop kunt voorbereiden.

Breng een bezoek aan het Watersnoodmuseum in Ouwerkerk, een dorp dat zwaar getroffen werd door de ramp. In dit museum leer je van alles over de Watersnoodramp, overstromingen elders in de wereld, en de risico's van water en klimaatverandering.

Brugh, Marcel aan de, en Erik van der Walle. 2019. "Zeespiegelstijging van 84 Centimeter? De Deltawerken Beschermden Tegen 40 Centimeter". NRC, 26 september 2019. https://www.nrc.nl/nieuws/2019/09/25/een-stijging-van-84-cm-a3974655.

"De Watersnood". z.d. Canon van Nederland. https://www.canonvannederland.nl/nl/watersnood.

"Deltaprogramma 2026". z.d. Nationaal Deltaprogramma. https://dp2026.deltaprogramma.nl/.

Rijkswaterstaat. 2026a. "De Deltawerken". 15 april 2026. https://www.rijkswaterstaat.nl/water/waterbeheer/bescherming-tegen-het-water/waterkeringen/deltawerken.

Rijkswaterstaat. 2026b. "Watersnoodramp 1953". 17 juli 2026. https://www.rijkswaterstaat.nl/water/waterbeheer/bescherming-tegen-het-water/watersnoodramp-1953.

"Zeespiegelstijging". z.d. KNMI. https://www.knmi.nl/kennis-en-datacentrum/uitleg/zeespiegelstijging.

POOTJEBADEN IN BRUSSEL

Auteur: **Annelle van der Wel**

Eind juni, tijdens een hete week die de voorbode zou zijn van een nog hetere zomer, ontving ik een appje in een groep genaamd 'Nederland in Brussel'. Nederlanders zoeken elkaar graag op, of het nu op de Nederlandse camping in Spanje is of wanneer we ons expat wanen in het verre België. In het appje werd gevraagd naar buitenzwemlocaties in Brussel, om verkoeling te zoeken in de stad die bekend staat om het vele steen en beton. Klimaatadaptatie is hier in de stedelijke planning nog ver te zoeken. De conclusie bleek dat Brussel geen enkel buitenzwembad heeft, laat staan dat er natuurwater is wat ook nog schoon genoeg is om in te zwemmen. Pootjebaden in een van de fonteinen dan maar.

Water, milieu, klimaat. Ze zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Dat dit niet langer onderwerpen zijn waar enkel activistengroepen of groene politici zich druk om maken, bleek afgelopen september overduidelijk tijdens de State of the European Union. Deze speech, een soort Europese troonrede op de dag na Prinsjesdag, wordt uitgesproken door voorzitter van de Europese Commissie Ursula von der Leyen en beschrijft de prioriteiten voor het komende jaar. Volgens Von der Leyen heeft afgelopen zomer aangetoond dat we vast moeten houden aan onze klimaatdoelen, en dat klimaatmitigatie en -adaptatie hand in hand moeten gaan. Dat klonk toch wel verfrissend na een jaar waarin over niets anders werd gesproken dan concurrentievermogen en strategische autonomie, en milieubeleid steeds vaker het onderspit moest delven. Ook water kwam prominent aan bod. De droogte heeft veel economische schade betekend voor onder andere de landbouw- en energiesector, aldus Von der Leyen. En daarom zijn nieuwe plannen nodig om de waterschaarste op te lossen.

Het zijn mooie woorden en het is positief dat afgelopen zomer een gevoel van urgentie heeft gecreëerd. Maar wellicht is het wat laat? Het blijft me verbazen dat er pas wet- en regelgeving wordt gemaakt nádat een crisis heeft plaatsgevonden, ook als we die al lang zagen aankomen. Dat is natuurlijk niet alleen bij water het geval. Tijdens de Covidcrisis werden de bezuinigingen op pandemische paraatheid pijnlijk duidelijk. Op kleinere schaal lijkt het moeizame ingrijpen op overlast door fatbikes me een mooi voorbeeld. De politiek lijkt soms in slow motion in actie te komen. Preventieve maatregelen zijn te duur of te ingewikkeld. En keer op keer blijkt dat achteraf ingrijpen nóg duurder is en ook niet minder ingewikkeld. Water-, milieu- en klimaatbeleid zijn bij uitstek geschikt om dure herstelmaatregelen te voorkomen. Laat dat nou juist weer goed zijn voor ons concurrentievermogen.

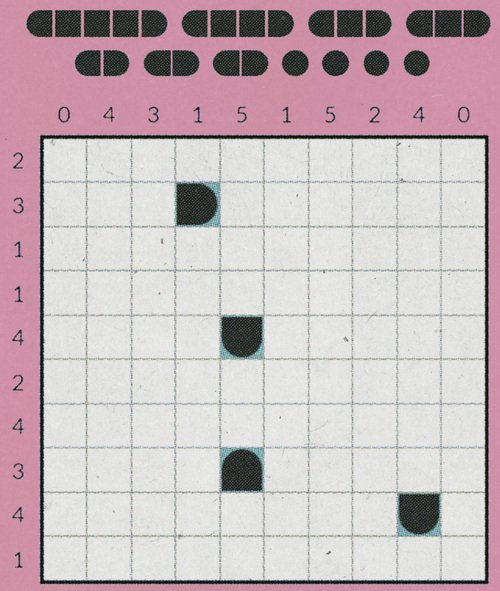
Terwijl we wachten op de nieuwe waterplannen van de Europese Commissie, kunnen we zelf natuurlijk al in actie komen. Wat zuiniger omgaan met je drinkwater door korter te douchen maakt écht verschil. Geen schadelijke stoffen, zoals verfresten, door je riool spoelen ook. En natuurlijk kun je je stem laten horen bij de twee meest ondergewaardeerde bestuurslagen die we in Nederland kennen, tijdens de waterschaps- (maart 2027) en Europese (juni 2029) verkiezingen. Mijn inzet voor de verkiezingsprogramma's: een verplichting voor Eurocommissarissen om in de heetste week van het jaar samen pootje te baden in een Brusselse fontein. Misschien dat ze dan écht werk gaan maken van klimaatbeleid.

Annelle van der Wel - *Annelle werkt als EU-lobbyist voor de Nederlandse waterschappen en drinkwaterbedrijven. Eerder was ze bestuurslid Internationaal bij PerspectieF en stond ze namens de ChristenUnie op de lijst voor de Europese verkiezingen.*

REBUS

ZEESLAG

SUDOKU

				6	1			
	4							
			4		5		9	6
	1		5		6			9
	8					4		7
9					7		1	
		4	8			5		1
	3					6		
				2	4			

HET VLUCHTELINGEN VERDRAG IN EEN VERANDEREND KLIMAAT

Auteur: **Werkgroep Asiel & Migratie**

Dat water en migratie met elkaar verbonden zijn, is overduidelijk. Wanneer mensen vluchten, zien we de beelden van de bootjes die dagelijks Fort Europa proberen te bereiken over de Middellandse Zee. Ook in ons taalgebruik maken we verbinding tussen water en migratie: de 'instroom' van vluchtelingen, de 'tsunami' van gelukszoekers, migranten die ons land komen 'overspoelen'. Waar de verbinding tussen water en migratie alleen nog niet vaak wordt gemaakt, is de reden waarom mensen vluchten. Het wordt tijd om daar een lans voor te breken.

'GEGRONDE VREES'

Daarvoor gaan we eerst een stukje terug in de tijd. In 1951 is het Vluchtelingenverdrag van de Verenigde Naties (VN) opgesteld. Dit verdrag bevat de officiële definitie van 'vluchteling' en verbiedt het terugsturen van vluchtelingen naar een land waar ze gevaar lopen. Zij hebben daar 'gegronde vrees' voor vervolging, vanwege ras, godsdienst, politieke overtuiging of het behoren tot een bepaalde sociale groep. Wanneer een vluchteling een vluchtelingenstatus krijgt toegewezen, heeft hij/zij recht op bescherming in het land waar diegene naartoe is gegaan. Het grote merendeel van de landen die lid zijn van de VN heeft het verdrag ondertekend en belooft daarmee inzet tot bescherming van vluchtelingen die binnen de landsgrenzen komen.

Sinds 1951 zijn er weinig updates geweest aan het Vluchtelingenverdrag. De lijst met redenen om te vluchten is niet uitgebreid, en misschien is dat ook een tijd lang simpelweg niet nodig geweest. Tegenwoordig is er echter een groot onderwerp dat hier verandering in kan gaan brengen: klimaatverandering. De toenemende mate van droogte, extreme regenval en het stijgen van de zeespiegel zijn al redenen voor mensen om hun thuis te moeten verlaten. In de toekomst wordt verwacht dat er substantiële vluchtelingenstromen op gang gaan komen door het gebrek aan water of juist een overvloed daaraan.

KLIMAATVLUCHTELINGEN?

De afgelopen zomer heeft ons doen zien wat - zelfs in Europa - kan gebeuren in de droogte. We zagen de Rijn tot een historisch dieptepunt dalen, met grote gevolgen voor de scheepvaart. Oogsten in het gebied rondom de Po in Italië lijken significant minder te worden door de droge zomer. Kerncentrales in Roemenië konden niet meer gekoeld worden met water uit de rivieren, waardoor die werden uitgeschakeld en geen stroom meer leverden aan een deel van de Roemeense huishoudens. Als het welvarende Europa al zo veel last kan hebben van te veel of te weinig water, dan zullen nog warmere gebieden in Afrika en Azië die klap nog harder voelen.[1] Zoals we onder meer zagen met de extreem dodelijke modderstromen in Nepal door de gevolgen van smeltende gletsjers.[2][3]

In dit licht is het van belang dat de VN (gaan) nadenken over de hierboven beschreven toevoeging aan het Vluchtelingenverdrag. Een toevoeging waarmee klimaatverandering - en vooral de impact daarvan - een legitieme reden zou vormen om vluchtelingenstatus toe te kennen. Hoewel beleidsmakers er in het huidige politieke klimaat niet warm voor zullen lopen, kan geconstateerd worden dat de noodzaak enkel groter wordt. Hierbij moet echter de kritische nuance gemaakt worden dat dit juridisch en politiek een heel ingewikkelde kwestie is. Klimaatverandering is immers niet een monolithische oorzaak. In de praktijk zal dit ingewikkelde (nieuwe) vragen oproepen. Zonder de complexiteit in de praktijk hiervan te ontkennen, is het van belang om klimaatverandering niet enkel te beschouwen als een natuurfenomeen. Het kan immers een reden zijn waarom mensen hun huis en haard moeten verlaten. De praktische uitvoering hiervan roept veel vragen op, maar het nadenken over de definitie van 'vluchteling' is een eerste stap die vandaag nog gezet kan worden.

[1] Geûens, E. (2024). De ecologische en economische impact van de klimaatcrisis in Vietnam. *Study Session Report, 70,* 81-88.
[2] https://nos.nl/artikel/2606025-tientallen-doden-door-modderstroom-in-ethiopie
[3] https://www.nu.nl/klimaat/6409950/klimaatverandering-speelde-rol-in-ramp-nepal-maar-ook-aardbeving-droeg-bij.html?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F

WATER CONGESTIE — op de — (BINGO)KAART

Auteur: **Norah van der Voort**
– Fractiemedewerker ChristenUnie Noord-Holland

In mijn (korte) lidmaatschap bij PerspectieF heb ik al een aantal bingokaarten voorbij zien komen. Tijdens belangrijke politieke ontwikkelingen zoals de Algemene Politieke Beschouwingen en congressen, blijkt dat de politieke taal (ietwat) voorspelbaar is. Het is “zuur”, we moeten “bezuinigen”, en ook “knokken” mag niet ontbreken. De voorspelbaarheid heeft iets troostends, we begrijpen elkaar. Het is de politieke cultuur waarin we werken. Er is echter ook kritiek op: is er ooit iets nieuws onder de zon? Komen er ooit volgende stappen of bespreken we constant dezelfde situaties zonder dat er iets verandert? Herhaling betekent niet dat we niets hebben bereikt. Maar, als woorden zo vertrouwd worden dat we niet meer reageren op wat ze betekenen, hebben we wel een probleem.

> ” WATERCONGESTIE IS AL UITGEROEPEN TOT DE VOLGENDE CRISIS”

Helaas geldt dit voor de woorden die we deze zomer in het nieuws voorbij zagen komen. De afgelopen jaren kwamen termen zoals “watertekort”, “toenemende droogte”, en zelfs “bosbranden” steeds vaker voorbij op mijn NOS-bingokaart. Het afstrepen van dit vakje levert weinig op: vooral desinteresse. Er lijkt (nog) weinig politieke noodzaak te zijn voor dit onderwerp, terwijl de gevolgen van watertekorten en droogte steeds concreter worden. Dit verzin ik niet zelf: watercongestie[1] is al uitgeroepen tot de volgende crisis (na netcongestie natuurlijk).[2]

Gelukkig zaten er toch een paar ChristenUnie-leden bij mij op de bingoclub, en ben ik sinds deze zomer met een groepje aan een ambitieus project begonnen. We schrijven een landelijk manifest voor waterbesparing. Dit is niet een uitdaging voor één sector: industrie, landbouw, natuur, en woningbouw leggen allemaal beslag op dezelfde schaarse voorraden. En als de overheid harde keuzes moet maken, gaat minstens één van deze het onderspit delven. Daarom hopen we een brede aanpak neer te zetten, om deze aparte sectoren te mobiliseren en voor te bereiden. Dit doen we door een huidige situatieschets en het uitwerken van concrete acties die we nu al kunnen nemen. Zodra we dit in kaart hebben, sturen we het manifest naar alle lokale, provinciale en landelijke afdelingen. Zo kan het ook nog meegenomen worden in de verkiezingsprogramma’s voor maart 2027.

Wat mij betreft is het typisch ChristenUnie dat er zomaar een groep willekeurige mensen opstaat, vergadert op een vrije dinsdagavond, en een politiek stuk schrijft. Het voelt een beetje *delusional* om te hopen dat we landelijke veranderingen kunnen bereiken door Teams-vergaderingen en een gedeelde Google Docs. Toch is dat hoe de grote dingen moeten beginnen. Ik heb altijd gehouden van de slogan van de ChristenUnie voor de verkiezingen van 2017: hoopvolle realisten. Daarom hoop ik dat we op onze volgende bingokaart, naast “zuur” en “bezuinigen”, ook “watercongestie” kunnen afstrepen. Niet als teken dat het probleem is opgelost, maar als teken dat we eindelijk zijn begonnen.

[1] Watercongestie is een tekort aan capaciteit in de infrastructuur voor drinkwater (productie, opslag en distributie).
[2] https://pvbnederland.nl/nieuws-item/watertekort-is-het-nieuwe-netcongestie/

HET BESTUUR
aan het woord

Auteur: Matthijs Roobol, voorzitter PerspectieF

Water, wat werd daarnaar verlangd afgelopen zomer. Nederland en grote delen van Europa kregen te maken met een lange, droge periode. Water was hard nodig. Het is dan ook niet voor niets dat dát het thema is van deze PerspeX. Water brengt ons ook bij de verkiezingen die eraan komen: de waterschapsverkiezingen en de Provinciale Statenverkiezingen. De waterschappen zorgen onder andere voor het beheer van waterkeringen, het waterpeil en het zuiveren van afvalwater. Zaken die misschien niet altijd zichtbaar zijn, maar die ontzettend belangrijk zijn voor ons dagelijks leven.

Ook de provincie speelt een belangrijke rol in de manier waarop we onze leefomgeving inrichten. Vaak wordt bij de Provinciale Statenverkiezingen direct gezegd dat ze belangrijk zijn omdat ze uiteindelijk de Eerste Kamer bepalen. Dat klopt, maar de Provinciale Staten zelf zijn minstens zo belangrijk. Zij gaan onder andere over ruimtelijke ontwikkeling, stikstof, een vitaal platteland en regionale bereikbaarheid.

Toch blijkt uit onderzoek dat slechts 39% van de 18- tot 34-jarigen geïnteresseerd is in de provinciale politiek en slechts 25% in het waterschap.[1]

Daarom mijn oproep: praat erover. Lees deze PerspeX. Vertel je vrienden, collega's en kerkgenoten over deze verkiezingen en waarom jouw stem ertoe doet. En zet je ook in voor de campagne. Op allerlei manieren kun je bijdragen aan een goede uitslag voor de ChristenUnie. Laten we hopen op stromen van zegen voor Nederland, voor onze provincies en voor onze waterschappen.

[1] https://research-portal.uu.nl/ws/files/235428302/Burgers_en_boeren_in_beweging.pdf

Activiteitenkalender

- Zaterdag 7 november 2026: Kick-off (incl. ALV)
- 12 en 13 november 2026: Brusselreis
- November 2026: start verkiezing 'Engel van het Jaar'
- November 2026 tot juni 2027: Talentklas
- Begin januari 2027: Driekoningenborrel met feestelijke uitreiking van de 'Engel van het Jaar'.
- Eind februari-begin juli 2027: Leiderschapstraject
- 17 maart 2027 Provinciale Staten en Waterschapsverkiezingen (PS/WS 2027).
- 26 juni 2027 Focusdag (incl. ALV)

Meld je hier aan voor de campagne

PFAS

LANGS JE HUIS OP JE REGENJAS EN IN JE ZELFGEKWEEKTE TOMATEN?

Auteur: **Dieke den Besten-Scheurwater**

Nederland is een waterland, er stroomt van alles door ons kikkerland. Helaas dumpen bedrijven allerlei afvalstoffen in dit water, die vervolgens door onze dorpen en steden stromen. Je raadt het al, dit kan nooit goed voor je zijn.

Voor dit artikel ga ik naar Sliedrecht, het mooiste baggerdorp van Nederland. Sliedrecht ligt in de provincie Zuid-Holland, aan de rivier de Merwede. Als je langs deze rivier richting buurdorp Papendrecht loopt, zie je aan de overkant rookpluimen. Onder deze rook ligt het bedrijf Chemours, dat al decennia afvalstoffen loost en daarmee de gezondheid van inwoners schaadt. Er wordt al jaren gesproken over dit bedrijf en vooral over wat het achterlaat in het water: PFAS.

Daarover ga ik in gesprek met Jan Pieter Verweij. Hij is sinds 2022 raadslid voor de SGP-ChristenUnie in Sliedrecht en heeft zich de afgelopen jaren vastgebeten in het PFAS-dossier. Om PFAS-vervuiling onder de aandacht te brengen stond hij in 2023 op de lijst voor de Provinciale Statenverkiezingen en in 2027 weer.

PFAS, WAT IS DAT EIGENLIJK? WAT IS HET PROBLEEM DAARMEE?

PFAS staat voor per- en polyfluoralkylstoffen, legt Jan Pieter uit. Het is een verzamelnaam voor duizenden verschillende chemische stoffen die door ons mensen zijn gemaakt. ‘We gebruiken ze bijvoorbeeld bij de productie van pannen met een anti-aanbaklaag, in de medische wereld, en bij het maken van waterafstotende regenjassen. Het probleem is dat Chemours afvalstoffen loost die niet afbreken in de natuur. In Sliedrecht zijn ook PFAS te vinden die niet bij Chemours vandaan komen. Ze komen bijvoorbeeld via de Rijn ons land binnen.’

HOE BEN JE BETROKKEN BIJ DIT DOSSIER?

Als Sliedrechter viel het Jan Pieter op dat er weinig aandacht voor dit dossier was vanuit zijn eigen fractie. ‘Het was al jaren bekend welke impact Chemours op het milieu heeft, maar omdat de gemeente niet over vergunningen gaat, nam ze een passieve houding aan.’ Dat vond hij een gemiste kans en dus heeft hij zich in de wereld van Chemours en PFAS verdiept. Volgens hem moeten bedrijven verantwoordelijkheid nemen voor datgene wat ze in de natuur lozen.

Zijn eerste campagnefilmpje ging over het thema gezondheid, met Chemours op de achtergrond. Ook trok hij op met mensen uit de Provinciale Staten en raakte de CU-kamerfractie betrokken bij dit thema. Pieter Grinwis diende bijvoorbeeld een motie in voor betere informatievoorziening voor inwoners over PFAS.

‘Ook als gemeenteraad hebben we gestuurd op informatievoorziening’, vertelt Jan Pieter. ‘De GGD heeft nu een website waar veel informatie staat over PFAS. Bovendien zijn er talloze technische vragen gesteld over de omgevingswet, bodem en grondvervoer. Hierdoor ging het gemeentekantoor scherper naar het dossier kijken. Het was goed om te zien dat de gemeenteraad het vaak eens was over het belang van dit thema.’

HOEVEEL INVLOED HEEFT DE GEMEENTERAAD OP DIT THEMA?

Het raadslid hoeft niet lang na te denken. Volgens hem is de invloed beperkt, een gemeenteraad heeft nu eenmaal niet alle macht. ‘De raad gaat niet over het verlenen van vergunningen aan bedrijven als Chemours. Ze gaat wel over zaken als bouw en grondvervoer. Hierin kun je als raad sturen wat wel of niet mag. Ook is de raad verantwoordelijk voor de informatievoorziening aan burgers over noodsituaties op het terrein van Chemours.’

Jan Pieter legt uit dat gemeente Sliedrecht op zichzelf niet veel in te brengen heeft tegen Chemours. Daarom

hebben verschillende gemeenten de krachten gebundeld door samen een rechtszaak aan te spannen tegen het bedrijf. De rechter heeft in een voorlopig vonnis geoordeeld dat de PFAS-uitstoot in een bepaalde periode onrechtmatig was. Chemours moet dus herstelwerkzaamheden gaan uitvoeren. Zowel de gemeente als Chemours moeten zich daarvoor inspannen.

Er zijn ook een paar duizend particulieren die gezamenlijk een rechtszaak hebben aangespannen. Naar aanleiding van de uitspraak van de rechter is een herstelprogramma opgesteld, uitgevoerd door Stichting Moestuinherstel. Deze stichting wil dat moestuinders weer veilig gewassen uit eigen tuin kunnen eten.

Jan Pieter volgt de herstelmaatregelen kritisch en stelt er voor en achter de schermen vragen over. ‘Wanneer de directeur van Chemours toespraken komt houden bij activiteiten van moestuinherstel, lijkt dat volgens mij verdacht veel op greenwashing. Chemours produceert namelijk nog steeds PFAS en er lekken nog altijd allerlei stoffen weg.’

WAT IS DE ROL VAN DE PROVINCIE, DE TWEEDE KAMER EN DE EUROPESE UNIE HIERIN? WIE HEEFT WELKE VERANTWOORDELIJKHEID?

De provincie gaat over vergunningverlening, vertelt Jan Pieter. Dit doet ze op basis van het voorzorgsbeginsel, dat verankerd ligt in Europese wetgeving: dit beginsel bepaalt welke partij de bewijslast draagt. Als er vermoedelijk kans is op gezondheidsschade, moet degene die vervuilt het tegendeel bewijzen. ‘De bewijslast ligt in dit geval dus bij Chemours.’

De praktijk is niet zo eenvoudig, voegt het raadslid eraan toe. De Nederlandse wetgeving zit namelijk anders in elkaar. Ook is er veel discussie over het voorzorgsbeginsel, omdat dit innovatie zou tegenhouden. Met enig sarcasme: ‘In Europa moeten we blijkbaar moeilijk doen over volksgezondheid. Men is bang dat alle industrieën wegvluchten naar China en Amerika en dat Nederland een openluchtmuseum wordt.’

Volgens Jan Pieter zit de CU principieel in de wedstrijd. ‘Als iets onze gezondheid schaadt, moeten we in actie komen. De Noord-Hollandse fractie is bijvoorbeeld druk met Tata Steel en de Zuid-Hollandse en Zeelandse fracties met PFAS.’

Hij ziet in de Tweede Kamer niet zo snel een meerderheid voor een PFAS-verbod. Bovendien zou een landelijk verbod het probleem volgens hem niet oplossen. ‘Als bedrijven naar buurlanden verhuizen, stromen de schadelijke stoffen via de rivieren alsnog ons land binnen. Een Europees PFAS-verbod lijkt dus de enige optie.’

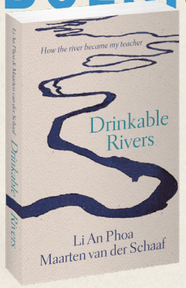
HOE LEEFT DIT BINNEN SLIEDRECHT? WAT MERK JE HIERVAN ALS RAADSLID?

De aandacht voor PFAS en de volksgezondheid wordt door inwoners ontzettend gewaardeerd, hoort Jan Pieter van hen terug. Toch heeft hij het idee dat deze thema's de laatste tijd wat minder leven. ‘Er zijn dingen in werking gezet, zoals een informatieloket en het herstelprogramma, en de vraag is wat je dan nog meer kunt aanpakken. Wel zijn er nog steeds inwoners die elke zaterdag protesteren.’

WAT KUNNEN WIJ ALS GEWONE BURGERS HIERAAN DOEN? ZIJN WIJ BESTAND TEGEN DEZE REUZEN VAN BEDRIJVEN?

Als Sliedrechter heeft Jan Pieter zijn tuin en moestuin opgehoogd. Daarnaast kunnen mensen terecht bij Stichting Moestuinherstel en het PFAS-loket, of kunnen ze een rechtszaak aanspannen. Jan Pieter lacht: ‘Protesteren is ook een optie. Ik heb gehoord dat CU-jongeren dat wel eens doen!’

BOEKRECENSIE

Drinkable Rivers: How the River Became My Teacher
Li An Phoa
& Maarten van der Schaaf

2021, vertaald naar het Engels in 2023
ISBN 9789045049311

Auteur: **Tirsa Bos**

Een bergtop in Duitsland. Ik zit in het gras op enkele tientallen meters afstand van de hut waar mijn vriendinnen en ik verblijven. We zijn op huttentocht en na een dag lopen plof ik graag neer met een boek. We hebben tot nu toe droog weer gehad. Ideaal voor een meerdaagse wandeltocht, maar eigenlijk veel te droog voor deze tijd van het jaar. De hutten kampen met watertekort en op het nieuws lees ik over bosbranden. Het boek dat ik lees, past goed bij het thema water en droogte: *Drinkable Rivers*. Het is geschreven door Li An Phoa en Maarten van der Schaaf en gaat over het ontstaan van Li Ans initiatief Drinkbare Rivieren, inmiddels een stichting die onder andere wandeltochten langs rivieren organiseert om aandacht te vragen voor de waterkwaliteit ervan.

Het boek leest makkelijk weg. Li An neemt me door haar pakkende schrijfstijl en levendige anekdotes mee op haar vele avonturen: een kanotocht op de Canadese Rupert-rivier om te protesteren tegen de bouw van een waterkrachtcentrale, het afleggen van het beruchte *Pacific Crest Trail* dwars door het westen van de Verenigde Staten, het aflopen van de hele lengte van de Maas om te pleiten voor drinkbare rivieren, en nog meer. Li An is een avonturierster in hart en nieren, maar struint niet voor niks stad en land af. Wat ze zag in Canada – omgehakte bomen, watervervuiling, inheemse mensen die door de waterkrachtcentrale hun levensstijl om moeten gooien – heeft haar ertoe aangezet om zich in te zetten voor schone rivieren.

Niet alleen rivieren. De titel van het boek suggereert dat het alleen om water gaat, terwijl het eigenlijk om veel meer gaat. Door het hele boek heen daagt Li An me uit om anders te kijken naar héle ecosystemen, dus niet alleen naar rivierwater. Ze is niet alleen ecologe, maar ook filosofe, die ook nog eens poëtisch kan schrijven over de relatie tussen mensen en de rest van de natuur. Waardering voor de natuur kreeg ze van jongs af aan met de paplepel ingegoten. Ze ging zich er nog verder in verdiepen toen ze naast haar studie in business ook filosofie ging studeren, en vervolgens een master behaalde in Holistische Wetenschap. *What on earth* is holistische wetenschap, denk je misschien. Er valt veel over te zeggen, maar in de natuurwetenschappen betekent het dat we een ecosysteem als geheel proberen te onderzoeken, in plaats van alles in stukjes analyseren. Concreet: een rivier is niet zomaar een stroom water waarin je metingen kunt doen, maar een bron van leven voor allerlei soorten flora en fauna. Het water voedt mens en dier, plant en bodem. Door in balans te leven met de natuur, voorkomen we dat we ecosystemen onherstelbaar beschadigen. Dat is de kern van Li Ans missie. Gaat het goed met een rivier, dan gaat het goed met het héle natuursysteem eromheen, inclusief wijzelf.

Dit soort leesvoer is voor mij best nieuw. Af en toe waren er termen en theorieën die een tikkeltje, tja, zweverig overkwamen, zoals de Gaia-hypothese of het Chinese *Li*-principe. En de manier waarop de auteurs het “agrarische ideaal”, dat volgens hen door de Bijbel wordt toegejuicht, ongenuanceerd tegenover de veel betere jager-verzamelaar-levensstijl plaatsen vond ik ook te kort door de bocht. Afgezien daarvan heb ik het boek met plezier gelezen. Het moedigt me aan om me te *verwonderen* in plaats van alleen naar *verklaringen* te zoeken. Om dankbaar te leven in plaats van de cadeaus van Moeder Natuur (ik geef de voorkeur aan God de Schepper) voor lief te nemen. Om de buitenlucht te zoeken in plaats van alleen in mijn hoofd zitten.

De huttentocht gaat verder. Onderweg drink ik uit een snelstromend beekje in de bergen. Geen water smaakt zo lekker als water in de bergen. Ik ga steeds beter begrijpen waarom Li An zich inzet voor drinkbare rivieren.

-ERSCHAPS VERKIEZINGEN

Auteur: **Werkgroep Democratie & Bestuur**

“God schiep de aarde, maar de Nederlanders schiepen Nederland”. Dit bekende gezegde is een ode aan het Nederlandse landschap met polders en dijken, die ontstaan zijn door een knap staaltje watermanagement. De provincie Flevoland is hiervan waarschijnlijk het bekendste voorbeeld. Het stukje land waar nu de Pinksterconferentie Opwekking plaatsvindt, was vroeger een en al water.

Maar ook na het droogleggen van land en het “scheppen” van steden en dorpen zijn er nog genoeg taken over voor het watermanagement. Water blijft namelijk een uitdaging, zeker met het veranderende klimaat. Daarom telt Nederland 21 waterschappen, waarvan het Hoogheemraadschap van Rijnland het oudste is (opgericht in 1255). Zij zijn verantwoordelijk voor het waterbeheer, waardoor we veilig kunnen wonen in een land dat voor 26% onder de zeespiegel ligt. Ze beheren, onderhouden en versterken 18.000 kilometer aan dijken, dammen en andere waterkeringen.

Naast waterveiligheid dragen de waterschappen zorg voor de waterkwantiteit. Er moet voldoende water zijn: niet te veel en niet te weinig. Bij extreme regenval wordt water afgevoerd, terwijl het in perioden van droogte opgeslagen wordt. Ook de waterkwaliteit wordt bewaakt door de waterschappen, onder andere door zuivering van afvalwater.

Het werk van de waterschappen raakt een ieder van ons. We krijgen te maken met extreme weersomstandigheden, zoals de overstromingen in Limburg in 2021 en de droge zomers van de afgelopen jaren. Dat goed waterbeheer cruciaal is, staat als een paal boven water. Maar hoe moet dat beheer vormgegeven worden?

ER VALT WAT TE KIEZEN

Op 17 maart 2027 zijn de Waterschapsverkiezingen. Dan kunnen we de leden van het algemeen bestuur van ons waterschap kiezen. Zij stellen het beleid van het waterschap vast en controleren of het dagelijks bestuur dit beleid vervolgens goed uitvoert.

Je vraagt je misschien af wat jouw stem ertoe doet. Immers, iedereen wil toch sterke dijken en veilig en voldoende water? Waarom zou ik dan mijn stem laten horen? Toch valt er wel degelijk wat te kiezen. De verkiesbare partijen verschillen namelijk van mening over de wijze waarop goed waterbeheer vormgegeven moet worden en welke thema’s prioriteit moeten krijgen.

Voorbeeld: hoeveel moet er geïnvesteerd worden in het voorkomen van schade door wateroverlast en droogte, en ligt de prioriteit bij preventie of reparatie? Hoeveel ruimte is er voor landbouw, en hoeveel voor natuur? Welke maatregelen nemen we om klimaatverandering tegen te gaan? En hoe moet de hoogte van de waterschapsbelasting bepaald worden?

Ook over onderwerpen als de Europese Kaderrichtlijn Water, het gebruik van pesticiden en het inkoop- en aanbestedingsbeleid lopen de meningen uiteen. De Kaderrichtlijn Water heeft als doel gezond en schoon oppervlakte- en grondwater te realiseren. Partijen verschillen onder andere van mening over de haalbaarheid van de maatregelen en de prioritering. Daarnaast willen sommige partijen dat overheden “het goede voorbeeld geven” door duurzaam en lokaal in te kopen, terwijl andere kostenefficiëntie en de (internationale) concurrentiepositie voorop stellen.

Verder is er discussie over de inrichting van de waterschappen. Op dit moment kent elk algemeen bestuur vier geborgde zetels: twee voor vertegenwoordigers van de landbouw en twee voor beheerders van natuurterreinen. Niet alle partijen zijn fan van dit stelsel en pleiten in plaats daarvan voor een volledig gekozen bestuur, omdat dit volgens hen democratischer is.

DROGE VOETEN

Kortom, er zijn genoeg onderwerpen waarover jij je stem kunt laten horen. Verdiep je eens in wat er speelt in jouw waterschap en waar de verschillende partijen voor staan. De waterschappen hebben vanwege hun belangrijke takenpakket namelijk veel invloed op ons leven. Dat we ons daar vaak weinig van bewust zijn, is eigenlijk een goed teken. Het betekent dat we droge voeten hebben, schoon water kunnen drinken en ons geen zorgen hoeven maken over de hoeveelheid water.

Dus de volgende keer dat je een glas kraanwater drinkt, door de polder fietst of je favoriete liedje zingt onder de douche, denk dan even aan de waterschappen en wees dankbaar voor het werk dat zij doen. En ga stemmen op 17 maart.

RIVIERKREEFTEN OP NAAR EIGEN WATER?

Auteur: Joeri Jansen

De (Amerikaanse) rivierkreeft teistert de Europese wateren al jaren. In de gebieden met een hoog aantal rivierkreeften worden inheemse soorten bijna letterlijk uit hun eigen leefomgeving weggeconcurreerd. Rivierkreeften kunnen in Nederland makkelijk aan hun voedsel komen en ze hebben weinig natuurlijke predatoren. Daarnaast fokken ze door als een gek, en door hun aanwezigheid verandert het karakter van de wateren en oevers door afname van waterplanten (kroos, krabbescheer) en de vernietiging van oevers. De Amerikaanse rivierkreeft is nagenoeg het meest gehate wezen dat vanuit het buitenland naar Nederland is gekomen, wat in onze huidige tijd van xenofobie toch nog een prestatie is. De haat beperkt zich misschien dan vooral tot het huidige leefgebied van de rivierkreeft, maar zit daar dieper dan het grondwater.

Men vermoedt dat de rivierkreeft voor consumptie is uitgezet in Spanje en dat het beest zich sindsdien langzaam over Europa heeft verspreid. Maar ook in Den Haag en Amstelveen zou de rivierkreeft zijn losgelaten in de natuur. Volgens de factsheet ‘Rode Amerikaanse Rivierkreeft’ uit 2025 stamt de eerste waarneming van de Amerikaanse rivierkreeft uit ongeveer 1985, maar inmiddels is het waterdier vooral in West-Nederland en een aantal grote steden dat grenst aan de rivieren. Gemeenten, waterschappen en provincies zijn inmiddels klaar met de aanwezigheid van de rivierkreeft, maar een echte oplossing is nog niet gevonden. Zoals bij vele dossiers blijft de grote vraag ‘wie gaat hiervoor betalen?’ Men wijst regelmatig richting het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN). We hebben het ministerie daarom zelf benaderd met een aantal vragen over de rivierkreeften.

Het ministerie ziet de rivierkreeften als een vervelend en groot probleem voor Nederland, vandaar dat sinds 2021 het programma Ontwikkeling Beheersingsaanpak Uitheemse Rivierkreeften (OBUR) bestaat. Via dit programma hoopt het ministerie de kar te trekken en alle betrokken partijen mee te nemen in de mogelijkheden, vooral rondom visserij/jacht op rivierkreeften. Rond 2027 wordt nieuwe wetgeving verwacht die maakt dat waterschappen met ‘selectieve vangtuigen’ zelf de rivierkreeften mogen vangen. Dit soort vangtuigen is nodig omdat veel van het materiaal dat rivierkreeften kan vangen ook overige waterdieren of vissen kan vangen en dat maakt specifiek rivierkreeften wegvangen erg complex. Door de selectieve vangtuigen blijft bijvangst beperkt. Samenwerking tussen alle betrokken partijen blijft cruciaal, vandaar dat het ministerie ook advies aan het inwinnen is over een ‘bestuurlijk haalbare en uitvoerbare samenwerking’.

Dit soort initiatieven is dringend nodig. Binnen LVVN gaat men er inmiddels van uit dat eliminatie (volledige verwijdering) van de Amerikaanse rivierkreeft niet meer mogelijk is. Hoewel de rivierkreeft vaak nog als exoot wordt gezien, zijn de omstandigheden dusdanig gevorderd dat de rivierkreeft bijna als ‘inheems’ beschouwd kan worden. De kern blijft wel dat de Amerikaanse rivierkreeft schadelijk is voor de biodiversiteit (soms ook onbedoeld in de processen om hem juist te vángen). Vandaar dat LVVN geld beschikbaar stelt aan provincies om zo ook natuurherstel mogelijk te maken. Met de tijd hebben we inmiddels geleerd dat meer oeverbegroeiing ook bijdraagt aan het weren van rivierkreeften uit bepaalde wateren.

De realiteit stelt helaas vaak teleur. Exoten zonder natuurlijke vijanden gedijen vaak goed in nieuwe omgevingen en die nieuwe omgeving lijkt inmiddels ons oude vertrouwde Nederland te zijn. Het is in de huidige situatie makkelijk roepen dat we eerder en harder hadden moeten ingrijpen, maar rivierkreeftbestrijding is een complex proces dat ook gevolgen heeft voor de inheemse natuur. De rivierkreeft begint meer op de wolf te lijken: van buitenaf naar Nederland gekomen, lastig om uit een gebied te krijgen en veroorzaker van ergernis bij de mensen die ze in hun omgeving aantreffen. En net als met de wolf moeten we dan ook met de rivierkreeft leren leven, hoe oneerlijk en krom dat ook kan voelen. Maar wellicht dat de wolf nog in populariteit kan stijgen als hij rivierkreeften toevoegt aan zijn dieet.

QUIZ

Auteur: **Joeri Jansen**

1. VROEGER WERDEN OVERSTROMINGEN VERNOEMD NAAR DE FEESTDAGEN OF GEDENKDAGEN WAAROP ZE PLAATSVONDEN. DEZE MANIER VAN NAAMGEVING WORDT TEGENWOORDIG NIET VAAK MEER GEBRUIKT, OOK OMDAT ER MINDER GROTE OVERSTROMINGEN ZIJN. DE WATERSNOODRAMP VAN 1953 HEEFT WEL NOG EEN NAAM GEKREGEN DIE DE OUDE GEBRUIKEN VOLGDE. WELKE ANDERE NAAM HEEFT MEN GEKOZEN VOOR DE WATERSNOODRAMP?

A De Sint-Beatrixvloed
B De Sint-Brigittavloed
C De Sint-Elmovloed
D De Sint-Ignatiusvloed

2. NEDERLAND HEEFT VEEL RIVIEREN. EN HET OVERGROTE DEEL VAN DE NEDERLANDSE RIVIEREN VINDT HUN OORSPRONG IN DE DRIE 'GROTE RIVIEREN': MAAS, RIJN OF SCHELDE. DE SCHELDE WORDT MET DE REST VAN DE RIVIEREN VERBONDEN VIA KANALEN EN DE NOORDZEE, MAAR DE RIJN EN MAAS HEBBEN EEN NATUURLIJKE WATERVERBINDING. HOE HEET DE RIVIER DIE DE RIJN EN MAAS MET ELKAAR VERBINDT?

A Amstel
B IJssel
C Vecht
D Waal

3. IN DE WINTER WIL WATER NOG WEL EENS BEVRIEZEN. BIJ VORST VRAAGT MEN ZICH DAN OOK AL VAAK AF OF MEN BINNENKORT KAN GAAN SCHAATSEN. EEN BEKENDE SCHAATSTOCHT IS DE ELFSTEDENTOCHT, DEZE WORDT LANGS ELF FRIESE STEDEN GESCHAATST. WELK VAN DE ONDERSTAANDE STEDEN IS GEEN STAD IN DE ELFSTEDENTOCHT?

A Boalsert
B Dokkum
C Drylst
D Harns

4. OM AL HET NEDERLANDSE WATER OVER TE KOMEN HEEFT MEN FATSOENLIJKE BRUGGEN NODIG. VEEL VAN DE NEDERLANDSE BRUGGEN ZIJN INMIDDELS AAN VERVANGING TOE, WAT ZORGT VOOR WEGWERKZAAMHEDEN. ZOLANG EEN BRUG MAAR GOED ONDERHOUDEN WORDT, KAN DEZE HEEL LANG MEE GAAN. DE BRUG DIE WORDT BESCHOUWD ALS DE OUDSTE BRUG VAN NEDERLAND IS NOG VÓÓR 1300 GEBOUWD. BIJ WELKE PLAATS LIGT DEZE BRUG?

A Amsterdam
B Lobith
C Maastricht
D 's-Hertogenbosch

5. HET OPPERVLAKTEWATER VAN NEDERLAND WORDT BEHEERD DOOR WATERSCHAPPEN EN HOOGHEEMRAADSCHAPPEN. WAT IS HET VERSCHIL TUSSEN EEN WATERSCHAP EN EEN HOOGHEEMRAADSCHAP?

A Een hoogheemraadschap gaat over provinciegrenzen heen, een waterschap niet.
B Een hoogheemraadschap mocht vroeger recht spreken in een bepaald gebied, een waterschap niet.
C Een hoogheemraadschap krijgt een dijkgraaf door benoeming van de koning, in een waterschap wordt deze gekozen.
D Een hoogheemraadschap hield zich bezig met bescherming tegen water uit de zee en rivieren, een waterschap ging alleen over rivieren.

6. DE REGELS OP ZEE ZIJN AF EN TOE ZEER INGEWIKKELD. BUITEN TERRITORIALE WATEREN GELDEN ER BIJZONDER WEINIG WETTEN. ECHTER, ZEESCHEPEN DIENEN ZICH NOG STEEDS AAN BEPAALDE WETTEN TE HOUDEN. STEL, EEN SCHIP DAT GEBOUWD IS IN HET VERENIGD KONINKRIJK VAART VAN ECUADOR NAAR PORTUGAL. HET SCHIP HEEFT EEN POOLSE EIGENAAR, NEDERLANDSE KAPITEIN EN EEN JAMAICAANSE VLAG. ONDER WIENS JURISDICTIE VALT DIT SCHIP?

A Ecuador
B Jamaica
C Nederland
D Verenigd Koninkrijk

7. NEDERLAND HEEFT EEN RIJKE HISTORIE ALS VISSERSLAND. DE VIS WORDT HIER IMMERS DUUR BETAALD. HISTORISCHE BRONNEN OVER VISSERIJ SPREKEN VAAK OVER DE GROTE VISSERIJ EN DE KLEINE VISSERIJ. DE GROTE VISSERIJ BETROF VISSEN OP MAKREEL EN HARING. WAT VOOR SOORT DIEREN VING MEN MET DE KLEINE VISSERIJ?

A Krabben
B Tongen
C Zalmen
D Walvissen

8. WATERSTANDEN WORDEN IN NEDERLAND VAAK AANGEDUID ALS ZOVEEL METER ONDER OF BOVEN NAP, HET NORMAAL AMSTERDAMS PEIL. NAP REFLECTEERT AL SINDS DE 19E EEUW HOE HOOG/LAAG HET WATER STAAT IN AMSTERDAM. HOEVEEL METER BENEDEN DE ZEESPIEGEL IS NAP?

A 0 meter
B 1 meter
C 2,5 meter
D 7 meter

9. MICHIEL ADRIAENSZOON DE RUYTER IS EEN VAN NEDERLANDS MEEST BEKENDE ZEEHELDEN. HIJ HAD DE BIJNAAM 'BESTEVAÊR'. WAT IS DE MODERNE BETEKENIS VAN BESTEVAÊR?

A Beste vaarder
B Bootsman
C Kanonnier
D Opa

10. BINNEN DE CHRISTENUNIE IS ER OOIT HET IDEE OPGEGOOID DAT NEDERLAND EEN EXTRA VLIEGDEKSCHIP ZOU MOETEN AANSCHAFFEN. DIT IDEE HEEFT HET VERKIEZINGSPROGRAMMA ECHTER NIET GEHAALD. SCHEPEN IN DE NEDERLANDSE VLOOT WORDEN VAAK VERNOEMD NAAR ZEELIEDEN, PROVINCIES OF STEDEN. WELKE VAN DE ONDERSTAANDE NAMEN WORDT NU NIET GEBRUIKT VOOR EEN SCHIP VAN DE KONINKLIJKE MARINE (EN ZOU IN THEORIE DUS GEBRUIKT KUNNEN WORDEN VOOR EEN NIEUW VLIEGDEKSCHIP)?

A Zr. Mrs. Evertsen
B Zr. Mrs. Hein
C Zr. Mrs. Groningen
D Zr. Mrs. Rotterdam

ANTWOORDEN:
1D, 2D, 3A, 4C, 5D, 6B, 7D, 8A, 9D, 10B

Auteur: **Samuel Kassa, werkgroep Economie en Innovatie**

De snelle opkomst van Artificial Intelligence (AI) brengt veel teweeg in onze samenleving en is vaak het middelpunt van politieke aandacht. Zo merkte Staatssecretaris van Digitale Economie en Soevereiniteit Willemijn Aerdts al op dat we midden in een AI-revolutie zitten.[1] Zij benadrukte dat AI grote kansen biedt voor de energietransitie en voor de Nederlandse gezondheidszorg. Denk bij dat laatste aan het sneller opsporen van ziektes. Ze voegde er echter aan toe dat er ook zorgen zijn over AI en dat deze zorgen breed worden ervaren door de bevolking. 75 procent van de Nederlanders denkt bijvoorbeeld dat er banen verloren zullen gaan door AI.[2] Ook denkt meer dan 20 procent dat AI de mensheid zou kunnen uitroeien.[3]

WATERSLURPERS

Iets wat steeds vaker in discussies over AI ter sprake komt, is drinkwater. Om de datacenters achter AI draaiend te houden, is namelijk water nodig. Elk moment dat mensen gebruikmaken van AI-platforms zoals ChatGPT, Gemini of Claude, wordt de “prompt” verwerkt in datacenters, waar geavanceerde computers tot een antwoord proberen te komen. Tijdens dit proces moeten er per vraag duizenden kleine berekeningen worden gemaakt, waardoor de computers in de datacenters oververhit dreigen te raken. Het koelen hiervan gebeurt vaak met drinkwater. Door warme lucht te benevelen met water, koelt die lucht af en raken de datacenters niet oververhit (adiabatische koeling genoemd). Momenteel verbruiken datacenters in Nederland ongeveer een miljoen kubieke meter drinkwater per jaar.[4] Dit soort cijfers kunnen we niet negeren als we het hebben over vragen als: mogen Microsoft en Google nieuwe commerciële datacenters opstarten in ons land?

Nu het aantal dagelijkse AI-gebruikers in Nederland rap is toegenomen, is er alleen maar meer capaciteit nodig om datacenters draaiend te houden. Hoewel er nog geen sprake is van een drinkwatertekort, denken sommige experts dat deze kwestie tot verhitte discussies zal leiden.[5] Staatssecretaris Aerdts stelde dat het de verantwoordelijkheid van de overheid is om ruimte te maken voor innovatie, maar ook om grenzen te stellen.[6] Wat vindt de CU hiervan? Welke rol ziet de partij voor de overheid?

DE VISIE VAN DE CU: TE VOORZICHTIG?

Net als Staatssecretaris Aerdts ziet de CU in dat AI veel kansen biedt voor Nederland. Tegelijkertijd benoemt de partij de risico’s ervan: “We moeten onze democratie, mensen en natuur beschermen tegen de potentiële risico's en tegelijkertijd de kansen benutten voor maatschappelijke vooruitgang”.[7] Tweede Kamerlid Pieter Grinwis stelde eens de kritische vraag hoe het kon dat er nieuwe datacenters werden gebouwd, terwijl voorheen werd gezegd dat er een tijdelijke stop was.[8] Verder heeft de ChristenUnie moties ingediend in Noord-Holland om strengere regels voor datacenters te realiseren, mede vanwege het excessieve watergebruik.[9]

Goed rentmeesterschap is inderdaad belangrijk. We moeten wijs omgaan met natuurlijke hulpbronnen zoals water. Toch vindt onze werkgroep (Economie en Innovatie) de houding van de ChristenUnie te voorzichtig. Het verbruik van drinkwater door datacenters is misschien wel een miljoen kubieke meter per jaar, maar dit komt neer op ongeveer 0,09 procent van het totale drinkwaterverbruik per jaar in Nederland.[10] Daar staat tegenover dat de industriesector maar liefst 150,2 miljoen kubieke meter aan drinkwater verbruikt en de landbouw/bosbouw/visserij-sector goed is voor 45,9 miljoen kubieke meter.[11]

WERKGELEGENHEID

Nog een belangrijke factor is werkgelegenheid.[12] Onderzoek van het Amerikaanse Brookings Institution wijst op een positief verband tussen datacenters en werkgelegenheid. Datacenters komen vaak in regio's die al economisch groeiden, dus een simpele vergelijking met regio's zonder datacenter zou misleidend zijn. De onderzoekers vergeleken regio’s met datacenters daarom met regio's waar een aangekondigd datacenter uiteindelijk niet doorging. Conclusie? Datacenters bevorderen de werkgelegenheid, al worden de werkgelegenheidscijfers vaak wel overdreven door voorstanders. De onderzoekers concludeerden ook dat juist datacenters gebouwd door techgiganten zoals Google en Microsoft voor de grootste groei in werkgelegenheid zorgden. Een andere studie, gepubliceerd door de University of Chicago, ondersteunt deze bevinding: ook die laat zien dat datacenters een positief effect hebben op de werkgelegenheid, maar ook op huizenprijzen.[13]

In Nederland is er nog geen groot onderzoek gedaan naar het verband tussen werkgelegenheid en datacenters. Wel lijken schattingen van bijvoorbeeld ING in lijn te zijn met de bevindingen van eerdere studies.[14] Datacenters hebben niet alleen IT-specialisten nodig, maar ook mensen in bijvoorbeeld de bouw of de catering. Ook zouden datacenters buitenlandse investeringen aantrekken en goed zijn voor het behoud van technische kennis en kunde.[15]

Kortom, hoewel de CU terecht wijst op de risico’s verbonden aan AI, is er wat betreft drinkwater specifiek onvoldoende reden om datacenters gelijk af te wijzen. Onze werkgroep vindt de houding van de partij tegenover de centra dus te voorzichtig. •

1 Willemijn Aerdts, ‘Keuzes in de AI-Revolutie’, Universiteit Leiden, 31 augustus 2026, https://www.universiteitleiden.nl/binaries/content/assets/algemeen/plechtigheden/oaj-2026/speech-willemijn-aerdts.pdf.
2 NOS, ‘Driekwart van volwassenen denkt dat door AI banen zullen verdwijnen’, NOS Nieuws, 25 februari 2026, https://nos.nl/artikel/2603921-driekwart-van-volwassenen-denkt-dat-door-ai-banen-zullen-verdwijnen.
3 RTL, ‘Nederlanders vrezen snelle opmars AI: meerderheid denkt controle te verliezen’, RTL Nieuws, 18 september 2026, https://www.rtl.nl/nieuws/rtl-nieuwspanel/artikel/5653348/nederlanders-vrezen-snelle-opmars-ai-meerderheid-denkt?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F.
4 Dutch Data Center Association, ‘Water’, Dutch Data Center Association, https://www.dutchdatacenters.nl/cijfers/water/.
5 Welmoed van den Bergh, ‘Datacenters verbruiken veel stroom en water, maar leveren “verwaarloosbaar weinig” op’, EenVandaag, 14 juli 2026, https://eenvandaag.avrotros.nl/doe-mee/datacenters-verbruiken-veel-stroom-en-water-maar-leveren-verwaarloosbaar-weinig-op-164220.
6 Aerdts 2026
7 ChristenUnie, ‘Digitalisering’, ChristenUnie, https://www.christenunie.nl/standpunt/digitalisering.
8 Tweede Kamer, ‘ChristenUnie stelt vragen over bouw van datacenter’, Tweede Kamer der Staten-Generaal, 27 januari 2026, https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/plenaire_verslagen/kamer_in_het_kort/christenunie-stelt-vragen-over-bouw-van.
9 GroenLinks Noord-Holland, ‘ChristenUnie en PvdA/GroenLinks slaan handen ineen voor strengere regels datacenters’, GroenLinks Provincie Noord-Holland, 8 september 2026, https://noordholland.groenlinks.nl/nieuws/datacenterstrategie-persbericht.
10 Dutch Data Center Association, ‘Water’.
11 Ibid.
12 Dany Bahar and Greg Wright, ‘New evidence on data center employment effects’, Brookings, 10 augustus 2026, https://www.brookings.edu/articles/new-evidence-on-data-center-employment-effects/.
13 Fernando Alvarez et al., ‘Data Centers and Local Economies in the Age of AI: A Shift–Share Approach’, The University of Chicago / Becker Friedman Institute for Economics, mei 2026, https://bfi.uchicago.edu/wp-content/uploads/2026/05/BFI_WP_2026-67.pdf.
14 Samantha Reilly, ‘ICT - Datacenters’, ING, 18 augustus 2026, https://www.ing.nl/zakelijk/sector/tmt-ict/facts-figures-datacenters.
15 Diederik Stadig, ‘Nederland kan zonder verdere groei van datacenters, maar tegen welke prijs?’, ING, 7 oktober 2025, https://www.ing.nl/zakelijk/sector/tmt-ict/nederland-kan-zonder-verdere-groei-van-datacenters-maar-tegen-welke-prijs.

Anna van der Stege Schaatsen

Men zegt weleens dat water stroomt door Nederland zoals bloed door een lichaam. In mijn geval stroomt de bevroren versie ervan door mijn aderen: ijs dus. En dan met name: schaatsen.

Ik ben ermee opgegroeid; de hele familie schaatst. Mijn vader vindt het nog steeds belangrijk om zo nu en dan te melden dat hij als zestienjarige achtvoudig wereldkampioen Erben Wennemars heeft verslagen. Of Erben zich dat ook nog kan herinneren, betwijfel ik. Maar in onze familie is het verhaal inmiddels cultureel erfgoed.

Natuurijs blijft natuurlijk het allermooist. Dat gevoel wanneer je de eerste meters maakt op een slootje, terwijl je eigenlijk weet dat het ijs nét niet dik genoeg is. In de Kop van Overijssel heb ik meer dan eens met doodsangsten over het krakende ijs vol met scheuren gereden. Tegelijkertijd is juist dat gekraak misschien wel het mooiste geluid van het schaatsen: het herinnert je eraan dat je op iets bijzonders staat, water dat net - soms net niet - hard genoeg is geworden om je te dragen. En dan moet je dus vooral niet stil blijven staan en je gewicht op één punt zetten, maar door blijven schaatsen. Ik betrap mezelf er weleens op dat ik die les ook buiten het ijs nodig heb: niet blijven vastzitten in twijfel en angst, maar de volgende stap durven te zetten en te kijken waar je uitkomt.

Door de opwarmende aarde wordt natuurijs helaas minder vanzelfsprekend. Voor een schaatser betekent dat simpelweg wachten en hopen op die ene week waarin alles klopt. Zo ken ik bij onze club een aantal senioren dat al jarenlang traint in de hoop ooit nog de Elfstedentocht te mogen rijden. Elke week opnieuw, terwijl je eigenlijk bijna zeker weet dat het nooit meer gaat gebeuren. Dat vind ik stiekem best wel mooi.

Zelf voor het eerst of opnieuw eens proberen? Thialf Heerenveen is in ieder geval al vanaf 11 september weer open voor publiek en bij veel schaatsverenigingen kun je tegen een gereduceerd tarief een keer proeftrainen.

Wie weet zie ik je op het ijs, of ooit - hopelijk - bij de Elfstedentocht.

Jens Mostert Windsurfen

Wanneer de schuimkoppen op de golven staan en de wind om het huis giert, weet ik dat het tijd is om niet naar binnen, maar naar buiten te gaan. Voor windsurfen stormt het namelijk niet snel te hard. Dit klinkt nog niet heel erg verleidelijk, maar als je de mentale en fysieke drempel eenmaal overgestapt bent, weet je dat dit het waard was. Want wanneer een windvlaag ervoor zorgt dat je over de golven heen stuitert, voelt het alsof je vliegt. Adrenaline en een geweldig gevoel van vrijheid vullen je lichaam.

Het fascinerende is dat dat juist rust geeft. Je kúnt niet aan andere dingen denken, want een moment de focus verliezen zorgt ervoor dat je met je neus in het water ligt. In het drukke leven krijgt surfen niet altijd de prioriteit die je het zou willen geven. Toch raad ik mezelf en iedereen aan om op de plank te stappen. En laat Nederland met haar vele binnenwateren nou een geweldige plek zijn om deze sport te beoefenen.

Na een paar uur varen is het een stuk rustiger in je hoofd en besef je dat je de wind in je leven niet hoeft te veranderen, slechts de stand van je zeilen.

Rutger de Graaf Roeien

De zon spiekt over de bomen van de Wageningseberg. Het gras is vol dauw, licht meedeinend met het lichte briesje van de vroege ochtend. De blauwe lucht is lichtbewolkt, het is perfect roeiweer.

Met mijn ploeg aan wal zijn we druk bezig met het voorbereiden van onze tocht over de Rijn. De palen worden naar de kade gebracht, de boot rustig gecontroleerd, en onze stuur krijgt instructies mee van de coach. Het wordt deze ochtend een lange tocht naar de brug bij de A50, met oefeningen die onze techniek en conditie trainen. Terwijl de watervogels vlug hun nest opzoeken, zetten we af van de kade. Het water kabbelt zachtjes tegen de boot aan, terwijl we nog een laatste check van onze bankjes doen. Dan roept de stuur: “Slagklaar maken! Slagklaar? Go! Light peddel”.

De hele boot komt tot leven. De slag bepaalt een rustig ritme waarin we langzaam kunnen wennen aan de waterbewegingen onder de boot. Na een scherpe bocht geeft de stuur het commando om het tempo op te voeren - het tempo wat we aan gaan houden voor de rest van de training. Het tempo zit eerst nog in je hoofd, maar na een tijdje begint je lichaam het op te pakken, en gaat het allemaal vanzelf. Push, recover, push, recover, push. Zonder dat ik het door heb zijn we al snel halverwege. Na een korte draai gaan we in hetzelfde tempo terug. Push, recover, push. De natuur om de boot heen leeft, overal zie je beweging terwijl de boot door het water snijdt. Het water vormt zich om de boot heen, en de roeiers worden één met de rivier. Eenmaal terug bij de kade besef je pas dat je de hele tocht hard gewerkt hebt. Tijdens het uitstappen klagen je benen, terwijl je lichaam ineens koud voelt door de koele lucht. Na een kort bedankje richting de stuur, tilt de ploeg de boot uit het water en in het rek.
De dag is begonnen. •

Interview met bodemonderzoeker: THOM VAN DER SLUIJS

Auteur: Tirsa Bos

Thom van der Sluijs (30) werkt voor het Louis Bolk Instituut, een kennisinstituut dat zich specialiseert in duurzame landbouw, voeding en gezondheid. Thom is expert op het gebied van bodemkwaliteit en biodiversiteit in grasland. Verder is hij zoon van een akkerbouwer, en iemand die houdt van natuur, buiten zijn en tuinieren. Hoe heeft hij in zijn werk te maken met thema's als water en droogte? Woorden zoals bodemkwaliteit en watervasthoudendheid klinken misschien wat 'nerderig' en ver-van-mijn-bed. Maar wanneer Thom er enthousiast over begint te praten, blijkt hoe belangrijk (en boeiend!) deze onderwerpen zijn.

Hoe heb je in je werk te maken met de connectie tussen bodem en water?

Het Louis Bolk Instituut houdt zich bezig met de vraag: hoe kunnen we landbouw op een goede manier volhouden? Om die vraag te beantwoorden, is nadenken over water erg belangrijk, zeker in extreem droge tijden. We doen bijvoorbeeld gewasonderzoek om te kijken hoe we aardappels kunnen telen die beter tegen verzilte grond kunnen. We doen ook onderzoek naar bodembedekking jaarrond, zodat er minder uitdroging is. En dan heb je nog de veenweideprojecten. In veengronden wordt water weggepompt, zodat het land droog blijft en productiever wordt, maar daardoor breekt de veengrond af en daalt de bodem. Een mogelijkheid zou zijn om de waterstand weer meer omhoog te brengen, maar dat heeft invloed op de veeteelt en op gewassoorten die boeren kunnen verbouwen. Met dat soort vragen houden we ons bezig.

Een deel van jullie onderzoek gaat over watervasthoudendheid van de bodem. Waarom is dat belangrijk? En wat doet langdurige droogte met de bodem?

Neerslag zet allerlei natuurlijke processen in gang. Als de bodem verdroogt, komt het bodemleven terecht in een rusttoestand. Wormen, schimmels en bacteriën doen dan minder goed hun werk, afvalresten worden niet afgebroken en voedingsstoffen kunnen niet goed vrijkomen. Dit heeft negatieve impact op de plantengroei; normaal gesproken kunnen planten met water en voeding op hun beurt de bodem weer beschermen en het bodemleven stimuleren.

Het ene gewas is gevoeliger voor droogte dan het ander. Hetzelfde geldt voor verschillende gebieden in Nederland. In het maken van beleid moeten we beter gaan luisteren naar de natuur. Men heeft het bijvoorbeeld steeds meer over 'watersturend beleid'. Nu wordt er vooral nog geluisterd naar de consument en de wereldmarkt. We telen bijvoorbeeld vaak aardappels en uien, terwijl dat relatief gevoelige gewassen zijn die veel water nodig hebben. Een gewas als rogge verliest minder water door verdamping, maar daar is de Nederlandse markt nog niet op ingesteld. Natuurlijk moet er aan de gewassen een goed verdienmodel zitten, maar beleidsmakers hebben daar wel invloed op.

Door klimaatverandering zijn we steeds meer bezig met de vraag: welke aanpassingen in de landbouw zijn er nodig en mogelijk? Veel van wat we nu verbouwen, is bestemd als veevoer. We zouden meer granen of eiwitgewassen zoals bonen en erwten kunnen telen die beter tegen droogte kunnen en die Nederland kan gebruiken voor de eigen voedselproductie.

Het Louis Bolk Instituut zit als het ware tussen overheid en boeren in. Jullie staan in contact met beide partijen en geven beleidsadvies. Hoe werkt dat in de praktijk en wat zijn de uitdagingen?

Kennisverspreiding is een grote uitdaging! Iets wordt al snel opgevat als te belerend, te moeilijk, of niet op de goede plek. Wat ook lastig is, is dat verschillende partijen zoals overheidsinstanties en boeren vaak naar elkaar wijzen en verschillende belangen hebben. Het is een moeilijke opgave om elkaars 'taal' te leren spreken, en ook in onderzoek dichter bij elkaar te komen. De overheid wil dat Nederland weerbaarder wordt tegen extreem weer. Boeren ook, maar zij blijven ook gewoon ondernemers die zoeken naar een houdbaar verdienmodel voor de langere termijn. Zij willen meestal best wel innoveren en zich aanpassen, maar zijn gebonden aan leningen of aan bedrijfsvoering die al heel lang op een bepaalde manier plaatsvindt. Dan kan verandering lastig zijn. De overheid moet een betrouwbare richting wijzen, die niet te vaak wisselt.

Ons instituut heeft dus te maken met verschillende opdrachtgevers, ieder met hun eigen belangen en vraagstukken. Soms doen we onderzoek dat verschillende partijen bij elkaar brengt, omdat ze er allemaal interesse in hebben. Mulch bijvoorbeeld, dat is het beschermen van de bodem met een bedekkende laag van gemaaid plantmateriaal, wat goed werkt tegen uitdroging en onkruid, en helpt om de temperatuur te reguleren. Akkerbouwers hebben interesse in maatregelen die hier aan bij kunnen dragen en de overheid subsidieert het graag.

"We zouden meer granen of eiwitgewassen zoals bonen en erwten kunnen telen"

Tegelijkertijd moeten we als kennisinstituut scherp blijven. Soms doen we onderzoek naar iets waar men erg enthousiast over is en graag in investeert, maar wat uiteindelijk niet de gewenste doelen dient. Dan is het onze taak om het eerlijke verhaal te vertellen en niet zomaar overal in mee te blijven gaan.

Tot slot nog wat dichter bij huis: stel dat ik een moestuin heb, hoe kan ik dan goed omgaan met water en bodem?

Overdag niet sproeien, zorgen voor bodembedekking zoals mulch om verdamping tegen te gaan, een levend gewas in de winter planten om water en voeding beter vast te houden, en water direct bij de plant geven, bijvoorbeeld door druppelirrigatie. Allemaal technieken die op grote schaal worden ingezet. Maar in een achtertuintje werken ze dus ook. •

Auteur: Simon Verhoeven (Wetenschappelijk docent economie aan de Universiteit Leiden)

Door het extreem lage grondwaterpeil van afgelopen zomer kampen extra veel huizen met funderingsproblemen.[1] Momenteel gaat het waarschijnlijk om maar liefst zo'n 450.000 woningen en dat aantal loopt op door klimaatverandering.[2] Funderingsproblemen veroorzaken allerlei ellende, zoals schimmelvorming, vochtoverlast of verzakking. Op termijn kunnen woningen hierdoor onbewoonbaar worden, met alle gevolgen van dien voor de bewoners.

De omvang van het probleem is groot. De kosten voor funderingsherstel bedragen al snel tienduizenden euro's tot ruim een ton, wat op samenlevingsniveau tot 54 miljard euro kan oplopen.[3] Zo'n 75.000 huishoudens kunnen dit niet uit eigen middelen betalen.[4] Daarom gaan stemmen op voor het instellen van een nationale subsidie op funderingsherstel, bijvoorbeeld van de belangenorganisaties die zich verenigden in de Funderingscoalitie.[5] Ik bespreek de voors en tegens van die specifieke beleidsoptie en bepleit dat de politiek spoedig een keus moet nemen.

Het subsidievraagstuk is ten eerste een verdelingsvraagstuk: wie in Nederland moet opdraaien voor de financiële schade die ontstaat doordat huizen slecht gefundeerd zijn? Zijn het de getroffen woningeigenaren, of moeten alle Nederlanders solidair zijn en via de overheidsbegroting meebetalen aan de hersteloperatie? Het uitgangspunt lijkt mij dat iedere koper willens en wetens een kans op een waardedaling of -stijging aanvaardt bij het kopen van een huis. De koper heeft mazzel als de waarde van het huis stijgt, en pech als het huis minder in trek raakt op de markt, bijvoorbeeld doordat er een woonwijk wordt gebouwd die het uitzicht verpest. In principe draaien huiseigenaren dus zelf op voor waardedalingen van hun bezit en compenseert de belastingbetaler hen niet als het tegenzit.

Vanuit efficiëntie-oogpunt valt er wel iets te zeggen voor een subsidie op funderingsherstel. Het sterkste argument voor een subsidie is dat er een maatschappelijk belang ligt bij het spoedig(er) oplossen van de funderingscrisis. Funderingsonderhoud voorkomt dat een woning vroegtijdig moet worden afgeschreven en houdt zo de bestaande woningvoorraad op peil. Momenteel stellen huiseigenaren noodzakelijk herstel uit, en blijven de uitgaven aan funderingsherstel flink achter. Gegeven het huidige woningtekort, is een effectieve landelijke aanpak van de funderingsproblematiek dus van groot belang. Als subsidies huiseigenaren over de streep kunnen trekken om funderingsherstel te kiezen, heeft de samenleving daar baat bij.

Maar zijn subsidies inderdaad noodzakelijk om huiseigenaren ertoe aan te zetten om hun fundering aan te pakken? Het lijkt er niet op. Volgens een recente analyse kunnen vrijwel alle woningeigenaren prima opdraaien voor de kosten van funderingsherstel, doordat ze voldoende geld hebben, of als dat nu niet zo is, doordat ze een extra hypotheek kunnen nemen op hun huis.[6] Voor wie niet bij de bank kan lenen, is de Funderingslening Maatwerk al in het leven geroepen.[7]

Ook is het de vraag of zo'n generieke subsidie wel zo eerlijk zou zijn. Momenteel worden funderingsrisico's al steeds meer ingeprijsd op de markt.[8] Met andere woorden: wie een huis koopt met risico op funderingsschade, betaalt daar fors minder voor. Voor de huizenbezitters die in de buidel hebben getast voor een huis met goede fundering, zal het onrechtvaardig voelen dat ze meebetalen aan de nieuwe fundering bij de medeburger die willens en wetens een huis op zachte bodem kocht. Om nog maar te zwijgen van de groep huiseigenaren die in de afgelopen jaren uit eigen zak een renovatie heeft bekostigd.

Politiek is er behoorlijke overeenstemming over andere oplossingen, die meer te maken hebben met het bevorderen van coördinatie en samenwerking vanuit de gemeentes, en met goede informatievoorziening voor woningbezitters en -kopers.[9] Dat zijn positieve ontwikkelingen.

Nu is het tijd dat duidelijk wordt of de subsidie er komt of niet. Komt die subsidie er, dan kan de markt reageren en kan het prijsverschil tussen huizen met een goede en slechte fundering weer slinken. Komt die subsidie er niet, dan kunnen de kosten voor funderingsherstel helemaal worden ingeprijsd in de markt en ontstaan de juiste prikkels voor funderingsherstel. Blijft de subsidie boven de markt hangen en blijft men de keuze uitstellen, dan neemt de onzekerheid voor eigenaren en kopers toe. Dan moet men speculeren en ontstaan er bij de uiteindelijke keuze voor of tegen een subsidie financiële winnaars en verliezers. Dat kan niet de bedoeling zijn, want een woning is er om te wonen, en niet om arm of rijk van te worden. •

[1] NOS Nieuws. "Droogte verergert problemen met funderingen, bijna half miljoen huizen bedreigd". NOS, 8 oktober 2026. https://nos.nl/artikel/2634087-droogte-verergert-problemen-met-funderingen-bijna-half-miljoen-huizen-bedreigd.
[2] Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur. "Goed gefundeerd", februari 2024. https://www.rli.nl/publicaties/2024/advies/goed-gefundeerd.
[3] Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur. "Goed gefundeerd", februari 2024. https://www.rli.nl/publicaties/2024/advies/goed-gefundeerd. p. 24
[4] AFM. "Funderingsherstel: financierbaar voor woningeigenaren?", april 2026. https://www.afm.nl/nl-nl/sector/actueel/2026/apr/sb-funderingsherstel.
[5] Funderingscoalitie. "Funderingscoalitie roept overheid op: maak werk van daadkrachtige nationale aanpak van funderingsproblematiek". Persbericht, 2025. https://aedes.nl/media/document/pamflet-funderingscoalitiepdf.
[6] Hochstenbach, Cody, en Jens van 't Klooster. "Woningbezitters kunnen funderingsschade vaak prima zelf betalen". ESB.Nu, z.d. https://esb.nu/woningbezitters-kunnen-funderingsschade-vaak-prima-zelf-betalen/.
[7] "Fonds Duurzaam Funderingsherstel | funderingsherstelfonds.nl Website", z.d. https://funderingsherstelfonds.nl/.
[8] Brouwers, Marc, Steven Hommes, Christiaan Schreuder, en Jeannine Van Reeken-van Wee. "Woningmarkt prijst funderingsrisico's al in". ESB, 16 juni 2026. https://esb.nu/woningmarkt-prijst-funderingsrisicos-al-in/.
[9] Tweede Kamer Der Staten-Generaal. "Aansluitend: Tweeminutendebat Funderingsproblematiek (CD 10/9) (Ongecorrigeerd)", z.d. https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2026D45467&did=2026D45467.

ARTIKEL

Watersch apper

meer dan meten en peilen

Een inkijkje bij de selectiecommissie

Auteur: Peter de Haan, Hugo Tromp, Judith Westerink, Evelijn Zandberg
Selectiecommissie voor de waterschappen Vallei & Veluwe en Rivierenland

Dinsdagavond 1 september, kwart over zeven. De koffie loopt door en samen met Judith zetten we de kopjes klaar. Judith heeft de tafels in het zaaltje in kerkgebouw De Wagenburcht zo neergezet, dat we vanavond weer vier gesprekken kunnen voeren. We zijn deze derde avond al aardig op elkaar ingespeeld. Ondertussen komen ook Hugo en Evelijn binnen, de selectiecommissie voor de waterschappen Vallei & Veluwe en Rivierenland is er klaar voor.

Dat werk begon al voor de zomer. Daar al lastige keuzes, want er reageerden meer gemotiveerde mensen dan dat er verkiesbare plekken zijn. De waterschappen leven en dat is terecht. Met z'n vieren buigen we ons over twee waterschappen, die delen van Gelderland, Utrecht, Zuid-Holland en Noord-Brabant bestrijken.

Tijdens de gesprekken komt goed naar voren waarom de waterschappen politiek steeds interessanter en relevanter worden. De droogte van deze zomer maakt dat duidelijk. Uitdrogende dijken, droogstaande beken, verdorrende gewassen, het komt allemaal langs. Maar het gaat ook over waterkwaliteit, natuurvriendelijk boeren, participatie bij dijkverzwaring, de samenwerking met gemeente en provincie en kwijtschelding van belasting voor minima. Zo blijkt maar dat het niet alleen over meten en peilen gaat, maar dat er een veel breder politiek verhaal onder zit. Zorg voor de schepping en de naaste krijgen duidelijk vorm en inhoud.

De komende weken buigen we ons over de volgorde van de kandidatenlijsten voor 'onze' twee waterschappen. Hoe komen we tot een goede mix van ervaring en nieuwe energie? Want onze blik gaat verder dan de waterschapsverkiezingen op 17 maart 2027. We zien al kandidaten die we bij de verkiezingscampagne in 2031 op een sup zien schitteren op het water. Hopelijk zijn er over 4 jaar nog meer jongeren die zich willen inzetten voor een van de waterschappen. Bij dezen vast de aanmoediging om hierover na te denken. Een oproep die meer in het bijzonder gericht is aan (jonge) vrouwen, want waarom zouden alleen (met respect gesproken natuurlijk) oudere mannen zich druk mogen maken over duurzaamheid, landschap, natuur en gezondheid?

Na ons de zondvloed: KLIMAATVERANDERING en water in Afrika

Auteur: Daniël de Boer, werkgroep Buitenlandse Handel & Ontwikkelingssamenwerking

Voor de gemiddelde Nederlander is water iets heel vanzelfsprekends. Onze stroom uit de kraan is even eindeloos als zuiver, we bouwen dijken en deltawerken om ons tegen de zee te beschermen en we hebben zelfs verkiezingen om al ons water te beheren. Voor ons staat water symbool voor een overvloed aan veerkracht en leven.

In veel delen van de wereld is dat heel anders. Er is een tekort aan water dat mensen en natuur voedt, en te weinig bescherming tegen water dat omhoog klimt. Het Afrikaanse continent is een voorbeeld van zo'n deel van de wereld dat worstelt met het water. Zonder in gemakkelijke of onware stereotypen te vallen, zien we in Afrika een onmiskenbare toename van zowel droogtes als overstromingen.

Grilligheid

Deze toename is voor een groot deel te wijten aan klimaatverandering. De cijfers laten zien dat Afrikaanse landen slechts een fractie bijdragen aan de uitstoot,[1] maar het hardst getroffen worden door de gevolgen ervan. Die gevolgen zijn uiteenlopend. Het meest zichtbare gevolg zijn de humanitaire rampen. Begin 2026 nog raasde een dodelijke watervloed door Mozambique.[2] Deze overstroming staat niet op zichzelf, ze is de zoveelste op rij.

Een gevolg dat minder in het oog springt, is dat de natuur grilliger en onvoorspelbaarder is geworden. Water valt op minder regelmatige tijden en in wisselende hoeveelheden uit de lucht. Die onzekerheid is economisch funest en maakt het verbouwen van grond een bittere uitdaging. Ondertussen dreigt het kurkdroge zand van de oprukkende Sahara zelfs woestijnbibliotheken in Mauritanië te verzwelgen. Eeuwenoude manuscripten gaan zo verloren – een cultureel gevolg van klimaatverandering.[3]

Hydropolitiek

Of het nu gaat om een gebrek of teveel aan water, de rol van water is onderbelicht, zowel in het spreken over klimaatverandering als in de internationale politiek. Iemand die dat ook opmerkte is Haroon Sheikh. In zijn boek *Hydropolitiek:* Samenwerking en conflict op zeven zeeën (2019) introduceerde hij daarom de term 'hydropolitiek', een benaming die machtsverhoudingen op het water beschrijft. Daarmee is hydropolitiek een soort evenknie van het meer op land gerichte woord 'geopolitiek'. Voor Sheikh gaat hydropolitiek dus vooral over macht op het water. Maar eigenlijk zou je kunnen zeggen dat het Westen (inmiddels inclusief landen als China en India) ook een vorm van 'hydropolitiek' over het water voert richting Afrika. De genoemde gevolgen van klimaatverandering in de context van water zijn overduidelijk. Toch sluit het Westen de ogen voor alle droogtes en overstromingen, en voert het willens en wetens een politiek die de gevolgen van klimaatverandering alleen maar verergert.

Als grootste uitstoters hebben zij immers de sleutel in handen tot een structurele oplossing voor overstromingen en droogtes: simpelweg minder broeikasgassen uitstoten. Het bouwen aan watermanagement door ontwikkelingssamenwerking is vriendelijk en nodig, maar de wortel van het probleem ligt in het veranderende klimaat. Zolang het Westen massaal blijft uitstoten, speelt het met erfgoed, voedselzekerheid en mensenlevens op het Afrikaanse continent. Alle landen die hun emissies niet minderen kunnen nog zo rijk zijn, maar moreel zijn ze failliet.

Drooggevallen geldpot

Gelukkig zijn er ondanks alles ook nog steeds machtige stromen als de Congorivier, de Nijl en de Senegalrivier die als kolkende levensstromen meanderend hun weg vinden door prachtige omliggende natuur. We hoeven niet te doen alsof het hele continent ofwel te droog ofwel te nat is en Afrika alleen 'gered' kan worden als Westerse en Aziatische landen minder CO2 de atmosfeer in brengen. Landen als Marokko en Zuid-Afrika zijn goed geworden in het aanleggen van irrigatiesystemen en onder meer Ghana en Oeganda zijn serieus bezig om hun eigen (toch al lage uitstoot) nog meer omlaag te helpen.

Naast deze landen zijn er ook economieën in Afrika die helemaal niet zoveel om hun broeikasgassen geven. Hun redenering lijkt legitiem: als het Westen zo lang en nog steeds zoveel mag uitstoten, waarom wij dan niet? En de landen die wel een sterke wilskracht hebben om te vergroenen, lopen tegen het probleem aan van achterlopende investeringen. Door hoge rentetarieven is het voor Afrikaanse landen lastig geld lenen op de internationale geldmarkt.

Daarnaast zijn weinig Westerse landen bereid geld beschikbaar te stellen om hun historische klimaatschuld af te betalen. Want het is daadwerkelijk een historische schuld. Niet alleen nú is het Westen voor het overgrote deel verantwoordelijk voor de uitstoot, maar een hele geschiedenis lang heeft het allerlei schadelijke stoffen de atmosfeer ingejaagd. En weliswaar lijdt heel de wereld daaronder, het Westen in ieder geval het minst.

We voelen de urgentie niet, zijn zelf nog in staat om de gevolgen van klimaatverandering te verzachten. Maar als we zo doorgaan, breekt de wereld vroeg of laat door een ecologisch plafond. Dan keert de getergde zeegod Poseidon zich tegen ons, is het water ook ónze vijand. Dan is het te laat, maar aan de Afrikaanse landen heeft het niet gelegen. •

[1] Zie: https://ourworldindata.org/co2-emissions
[2] Zie: https://www.trouw.nl/buitenland/mozambique-getroffen-door-grootste-overstromingen-sinds-het-jaar-2000~b48dcdf5/
[3] Zie: https://www.volkskrant.nl/kijkverder/v/2025/verdwijnende-woestijnbibliotheken-mauritanie-reportage~v1366361voerthethet/

SMAAKT DEZE PerspeX NAAR MEER?

Nog geen lid van PerspectieF, maar wil je dat wel worden?
Meld je aan via **perspectief.nu/nl/lidworden.**

Ben je al lid, maar nog niet actief?
Ontdek de mogelijkheden op **perspectief.nu/nl/actiefworden.**

COLOFON

HOOFDREDACTEUR Tirsa Bos **REDACTIE** Dieke den Besten - Scheurwater, Tirsa Bos, Iris Huizinga, Joeri Jansen, Marije Roeleveld. **VORMGEVING** Levi Reinds

@PerspectieF cujongeren PerspectieF